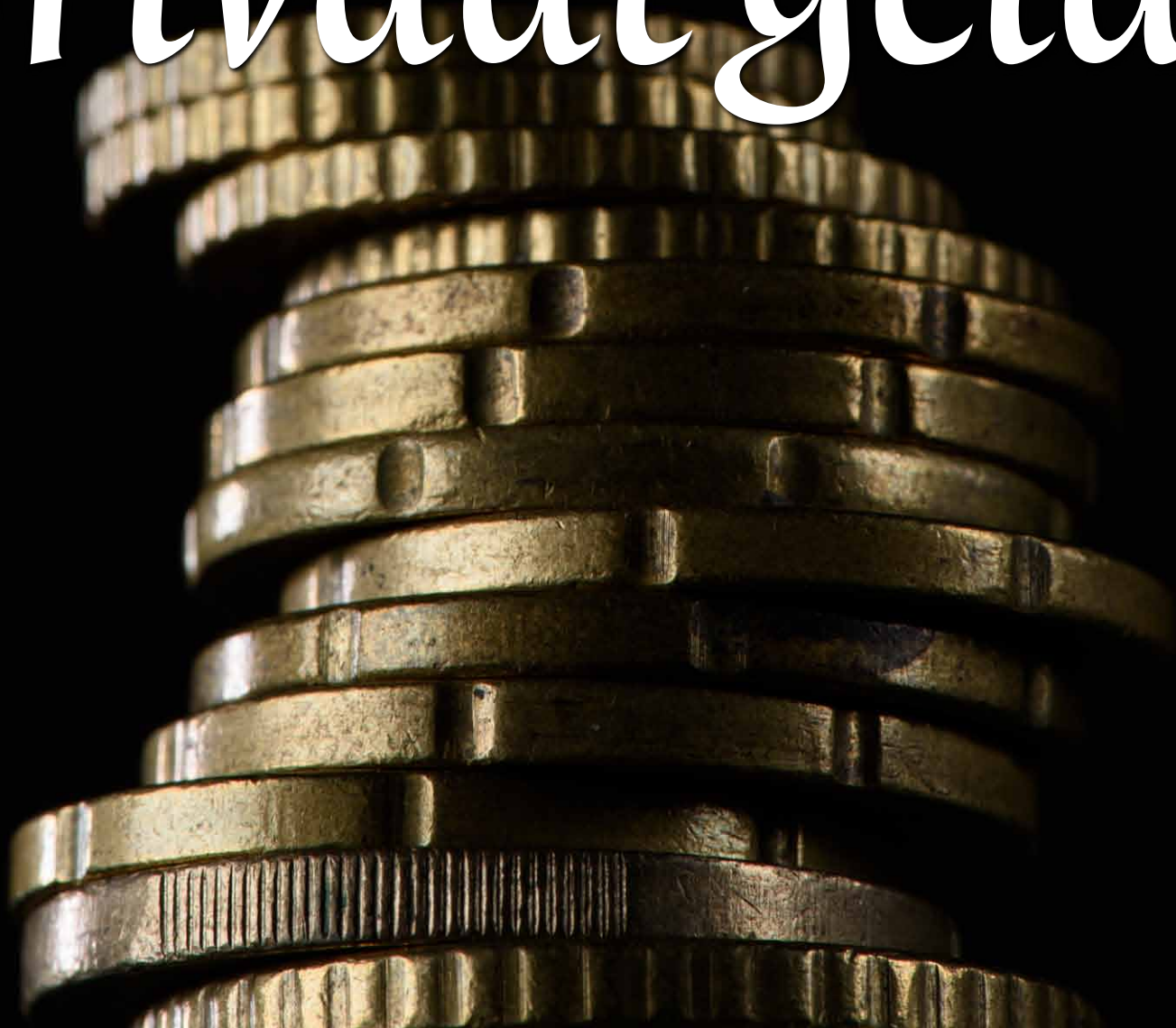

P⁺
SPECIAL
Jaargang 17
Week 11 | 2019

FMO biedt klimaatfinanciering

Vergroening vraagt
privaat geld

Privaat geld

Terwijl bij ons de spanningen over de kosten van klimaatbeleid hoog oplopen, is de komende jaren nog heel wat meer geld nodig voor ontwikkelingslanden. Honderd miljard dollar per jaar, met ingang van 2020, beloofden de industrielanden hen keer op keer. Landen hebben het nodig om zich te wapenen tegen de inmiddels onvermijdelijke klimaatverandering. Of die belofte wordt waargemaakt, is nog maar de vraag. Ook het Nederlandse kabinet is druk doende de eigen internationale verplichting van zo'n 1,2 miljard euro per jaar vorm te geven. Publiek-private samenwerking is een vereiste. Ontwikkelingsbank FMO is de belangrijkste uitvoerder van dat beleid.

onmisbaar bij klimaathulp

Door geldgebrek laten veel kleine boeren in Afrika delen van hun land braak liggen. Zij beplanten alleen de grond die ze nodig hebben. Komaza – roots in Californië, hoofdkantoor in Kenia – biedt hen aan op de onbenutte grond snelgroeiende bomen te planten, eucalyptus en melia (een droogteresistente inheemse soort). Dat geeft de boeren op termijn stabiele extra inkomsten en is ook goed voor de economie: Kenia is nu veel geld kwijt aan de import van hout. Zo'n zesduizend boeren gingen al op het aanbod in, twee miljoen bomen zijn geplant. Komaza steunt de boeren in het hele proces: van het leveren van jonge boompjes tot aan de zaagmolen toe.

Aan ambitie ontbreekt het Komaza niet. Het bedrijf zegt nu al de grootste commerciële bomenplanter van Kenia te zijn, en wil dat in heel Afrika worden. Om die expansie te financieren is nu 20-30 miljoen dollar extern kapitaal nodig. Het valt niet mee dat te vinden. “De meeste internationale fondsen vinden dit veel te risicovol”, zegt Floor van Oppen van FMO. “De aanpak zou zich nog onvoldoende bewezen hebben. En de investering levert pas na jaren wat op. Maar de potentiële impact is groot. Voor de boeren, en voor het klimaat. Daarom kijken wij nu of we kunnen instappen.” Mogelijke partners daarbij zijn het Green Climate Fund van de Verenigde Naties en partijen die actief zijn in de bosbouw. “Als FMO willen we er aan bijdragen dat de opwarming van de aarde beperkt blijft tot maximaal 1,5 graad”, zegt Van Oppen. “Dan ontkom je er niet aan je ook te richten op sectoren die CO₂ uit de atmosfeer halen. Bosbouw doet dat het meest effectief. Daarom investeren we daar steeds meer in.”

Floor van Oppen is fondsmanager van wat tot twee maanden geleden het Infrastructure Development Fund heette. Het is een van de fondsen die de ontwikkelingsbank FMO namens de overheid beheert. Op 1 januari ging een nieuw tienjarig mandaat in voor het fonds, dat sindsdien Building Prospects heet. Maar er veranderde meer dan alleen de naam. Zo kreeg het fonds er 100 miljoen euro bij (waarmee het nu 462 miljoen groot is) en is klimaat, naast agribusiness, een nieuwe prioriteit. Klimaatadaptatie met name, aanpassing aan het veranderende klimaat. Het fonds investeerde al steeds meer in duurzame energie, vooral voorzieningen op het platteland die niet aan het elektriciteitsnet

Windfarm Alisios in Costa Rica waar FMO ook als financier bij is betrokken.

Hoe zit het met die miljarden voor klimaatbeleid in arme landen?

Dat wordt nog spannend, eind van dit jaar tijdens de volgende grote klimaatconferentie, in Chili. Zullen de industrielanden hun belofte waarmaken om vanaf 2020 jaarlijks 100 miljard dollar (84 miljard euro) beschikbaar te stellen aan ontwikkelingslanden? Vooral nog ziet het daar nog niet naar uit.

Het is al jaren een van de belangrijkste internationale klimaatafspraken, ook onderdeel van het Klimaatakkoord van Parijs. Het westerse geld moet de mondiale aanpak van klimaatverandering eerlijker maken. Door de uitstoot van grote hoeveelheden broeikasgassen zijn vooral de industrielanden daarvoor verantwoordelijk. Ontwikkelingslanden dragen nauwelijks bij (hoewel hun aandeel groeit), terwijl zij wel veel kwetsbaarder zijn voor opwarming en extremer weer. En dus is het niet meer dan logisch dat de geïndustrialiseerde landen hun *fair share* betalen en de arme landen compenseren. De VN heeft het Green Climate Fund opgezet om de gelden te kanaliseren.

Met nog maar een jaar te gaan gaapt er nog een groot gat tussen beloften en realiteit. Om op het beloofde bedrag uit te komen zouden de industrielanden in de aanloop naar 2020 al steeds meer geld beschikbaar stellen. Volgens de OESO, de organisatie van geïndustrialiseerde landen, gebeurt dat ook. Maar critici spreken honend over creatief boekhouden. Zo bestempelen veel landen hun reguliere ontwikkelingshulp nu ineens tot klimaathulp, wat volgens de internationale afspraken niet is toegestaan. Ook zou het veelal gaan om leningen, in plaats van giften.

Ondertussen betwijfelen deskundigen of de met zoveel moeite overeengekomen 100 miljard dollar nog wel volstaat. Volgens een recente studie van de UN Environment, de milieuorganisatie van de VN, is vanaf 2030 minstens 300 miljard dollar per jaar nodig. Niet alleen voor aanpassing aan klimaatverandering (overstromingen, droogte, natuurrampen, etc.), maar ook voor de noodzakelijke overstap naar duurzame energie. Hoe minder we nu doen, des te hoger de kosten in de toekomst. Om het benodigde kapitaal bijeen te brengen ontkomen we volgens de studie niet aan mondiale maatregelen, zoals een minimumprijs voor emissierechten of heffingen op lucht- en zeevaart.

Hoe maakte het nieuwe klimaatfonds CIO een kickstart?

Twee jaar trok het door FMO opgezette Climate Investor One (CIO) uit om kapitaal aan te trekken. Dat ging goed: met een portefeuille van ruim 800 miljoen dollar is het nieuwe fonds gelijk een van de grootste financiers van duurzame energie in ontwikkelingslanden. Wat zijn de ambities?

Cleantech Solar Asia is een nog jonge onderneming die zonnepanelen plaatst op daken van bedrijven, scholen en universiteiten in India en Zuidoost-Azië. Die hoeven niet zelf te investeren, ze verhuren hun daken aan Cleantech en kopen de opgewekte energie. Het bedrijf is succesvol, maar heeft om op te schalen extra kapitaal nodig. Met een bijdrage van 53 miljoen dollar voorziet Climate Investor One daarin. Het is het eerste project dat het nieuwe klimaatfonds financiert.

“Met onze investering kunnen ze van de huidige capaciteit van 50 megawatt doorgroeien naar 450 MW”, zegt Georges Beukering, directeur fondsenwerving bij Climate Investor One. “Dit is een investering die voor de reguliere markt nog te risicovol is, maar prima past in ons profiel.” Van de totale investering is 20 miljoen euro afkomstig van de Nederlandse Waterschapsbank (NWB). Climate Investor One wordt gemanaged door een joint-venture van FMO en Sanlam InfraWorks, een Zuid-Afrikaanse specialist op het gebied van duurzame financiering van infrastructuur. Wat maakt het fonds aantrekkelijk voor investeerders? CIO is uniek, zegt Beukering, omdat het twee hardnekkige problemen op de markt voor duurzame energie in ontwikkelingslanden aanpakt: het gebrek aan goede projecten en aan commerciële investeerders uit het Westen. De oplossing voor het eerste probleem is dat het fonds zelf investeringswaardige projecten mee helpt ontwikkelen vanuit een apart daarvoor opgezet fonds. Daarnaast creëerde het twee andere deelfondsen: één voor de bouw, en een fonds dat de uitvoering financiert. Voor de eerste twee van deze fondsen zijn inmiddels financiers gevonden. Het derde fonds wordt waarschijnlijk komend jaar in de markt gezet. “Die eerste ontwikkelfase duurt altijd lang, en is risicovol. Veel projecten gaan mis in die fase. Daarom stappen maar weinig investeerders daar in. Je ziet vaak dat ontwikkelaars de hele tijd bezig zijn met fondswerving, maar als ze dan eindelijk succesvol zijn moeten ze gelijk weer nieuw geld ophalen voor de bouwfase. Wij doen het allemaal onder één dak.” CIO vond ook een oplossing voor het tweede veelvoorkomende probleem, de angst bij institutionele beleggers zoals bijvoorbeeld pensioenfondsen om in te stappen bij projecten in ontwikkelingslanden. “De risicoperceptie is hoog, men vindt het heel eng om iets in die landen te doen. Wij hebben een structuur gecreëerd om daaraan tegemoet te komen. Waarmee we een hoger rendement denken te kunnen realiseren dan bij investeringen in bijvoorbeeld Europa.” Een belangrijk element daarbij is de looptijd van het fonds, die op twintig jaar is gesteld. “Dat maakt het mogelijk om over een langere periode een aantrekkelijk rendement te genereren, en geeft de investeerders tegelijk duidelijkheid over het moment dat ze er weer uit kunnen stappen.” Belangrijk is ook dat een deel van de investeringen zijn verzekerd door Atradius (namens het ministerie van Financiën).

Dankzij de opzet van het fonds zijn inmiddels veertien investeerders ingestapt. Overheden zoals het ministerie van Buitenlandse Zaken, de Europese Unie, het Nordic Development Fund en USAid. Plus ontwikkelingsbanken zoals FMO, Findev Canada en binnenkort de Afrikaanse Ontwikkelingsbank (ADB). Maar een ander deel van het

startkapitaal is afkomstig van institutionele beleggers, zoals in Nederland Aegon Asset Management (50 miljoen euro), en Scandinavische fondsen als Swedfund en de IMAS Foundation (van Ikea-oprichter Ingvar Kamprad) en het pensioenfonds MP Pensjon of Norway. Beukering noemt ook de recente goedkeuring van 100 miljoen door het Green Climate Fund (het VN-fonds dat gevuld wordt met bijdragen van overheden) cruciaal. “Het meest schaarse kapitaal is het geld van donoren. Een handvol overheden, en wat filantropische instellingen zoals de Gates Foundation. Dat schaarse kapitaal heb je in deze markt hard nodig om commerciële partijen te kunnen aantrekken.”

“Ik hoop dat op termijn bijdragen van overheden of internationale financiële instellingen niet meer nodig zijn om beleggers zoals pensioenfondsen over de streep te trekken”

Pogingen om ook de Nederlandse pensioenfondsen te interesseren liepen overigens tot nu op niets uit. “We hebben het volop geprobeerd, maar de Nederlandse pensioenwereld heeft hier blijkbaar nog niet het mandaat voor. Ze zeggen de duurzame ontwikkelingsdoelen (SDG’s) te steunen, maar vooralsnog zijn het toch vooral de Scandinaviërs die hun intenties ook omzetten in daden. Die lopen wat meer op de troepen vooruit.”

Hoeveel projecten hebben jullie inmiddels mee ontwikkeld?

“We dachten eerst aan een portfolio van zo’n twintig projecten, maar nu de fondswerving zo voorspoedig verloopt gaat het meer richting de dertig. Allemaal projecten die focussen op energie uit wind, zon of waterkracht. Op dit moment zijn we betrokken bij tien projecten. Drie daarvan kunnen op korte termijn van start gaan. Windparken in Djibouti en Vietnam, en een waterkrachtproject in Oeganda. In Tanzania zijn we betrokken bij het allereerste windpark in dat land.”

Ook in ontwikkelingslanden dalen de prijzen voor duurzame energie. Zijn jullie nog wel nodig?

“Gelukkig wordt duurzame energie steeds goedkoper, ook in ontwikkelingslanden. Waardoor bijvoorbeeld al die dure noodinstallaties die bedrijven nu hebben staan opgedoekt kunnen worden. Neem Nigeria, waar de staat er onvoldoende in slaagt een betrouwbare energievoorziening op te zetten. Dat dwingt bedrijven en particulieren dieselinstallaties te hebben voor als de stroom uitvalt. De energie die dat oplevert is vijf tot tien keer zo duur als die van duurzame energie. Dus zijn er volop kansen in deze markt. De klimaatproblematiek wordt alleen maar groter, de noodzaak van duurzaamheid ook. Wij richten ons op die markten waar we echt kunnen bijdragen aan het versnellen van de transitie.

Door de lagere prijzen voor duurzame energie komen er meer partijen op de markt. Dat is alleen maar goed, en houdt ons scherp. Ik hoop dat het ertoe leidt dat op termijn bijdragen van overheden of internationale financiële instellingen niet meer nodig zijn om beleggers zoals pensioenfondsen over de streep te trekken. Maar dan nog: dat soort institutionele beleggers willen niet altijd zelf actief op zoek gaan naar projecten, daar zijn ze niet voor opgezet. En dus blijven fondsen zoals het onze nodig om hen te bedienen met kwalitatief hoogstaande duurzame projecten, die ook een mooi rendement opleveren.”

De bouw van zonne-energieparken kost steeds minder tijd: het 8,5 MW Gigawatt Solar project in Rwanda (het eerste in Oost-Afrika) verrees in minder dan een jaar.

zijn gekoppeld. Rechtstreeks, zoals bij de Kivu-watt-centrale in Rwanda die draait op methaangas uit Lake Kivu. Of indirect, via het Africa Renewable Energy Fund. Daar kwamen de laatste jaren projecten in de bosbouw bij. Dat beleid wordt nu versterkt voortgezet. “We hebben onze eerste activiteiten in de bosbouw geëvalueerd. En geconcludeerd dat het een lastige sector is, maar wel van groot belang. We hebben nu een speciaal team opgezet dat zoekt naar potentieel interessante investeringen op dit terrein, die het fonds samen met FMO kan doen. In de hoop dat daarna commerciële financiers instappen. Zo moet het ook gaan met klimaatadaptatie. Wij jagen zo’n thema aan. Daarna moet de markt het overnemen.” Het heersende idee is dat aanpassing aan het klimaat vooral een publieke taak is. En niet iets voor beleggers. Dijken bouwen, afwatering, dat soort zaken. Van Oppen ziet dat anders. “Hoe bereid je je voor op klimaatverandering? Dat moeten alle bedrijven met een lange termijnvisie zich afvragen. Wij willen dat bij iedere investering de vraag wordt gesteld: wat zijn de gevolgen in jouw sector, in je keten en in je eigen bedrijf, als het klimaat nog verder verandert? En hoe wapen je je daartegen?” Voor FMO zijn klimaat en energie steeds belangrijker thema’s: de ontwikkelingsbank wil dat vanaf komend jaar minstens

32 procent van alle investeringen ‘groen’ zijn. Gericht op duurzame energie, minder CO₂-uitstoot en bestand tegen klimaatverandering. Een doelstelling die prima aansluit bij het Nederlandse buitenlandse beleid, dat worstelt met de internationale klimaatverplichting. Als de industrielanden jaarlijks 100 miljard dollar per jaar gaan betalen om ontwikkelingslanden te helpen op klimaatgebied komt de rekening voor Nederland uit op zo’n 1,25 miljard euro, berekende de Algemene Rekenkamer. Dat is een forse ‘uitdaging’. Ongeveer de helft daarvan moet uit publieke middelen komen, de rest uit private investeringen. Vandaar de aangescherpte focus op energie en klimaatadaptatie in het Building Prospects Fund. Daarnaast zet minister Kaag van Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking twee, en binnenkort drie, specifieke instrumenten in om ondernemers te steunen die actief zijn op het terrein van klimaat en energie in ontwikkelingslanden. De fondsen moeten een brug slaan tussen publieke middelen en meer commerciële financiering en zo private investeringen aan te trekken (blending). Climate Investor One (zie verderop) werd door FMO geïnitieerd. En de ontwikkelingsbank beheert het Access to Energy Fund voor het ministerie. Ook dat fonds kreeg onlangs een

Bosbouw, vaak gecombineerd met landbouw (*agroforestry*), biedt veel kansen voor Afrikaanse boeren

- nieuw mandaat. Was het eerst uitsluitend gericht op sub-Sahara Afrika, nu mag het ook elders opereren. En zich ook richten op nieuwe energiebronnen zoals geothermie.

Een nieuw instrument voor Buitenlandse Zaken wordt het Dutch Fund for Climate and Development (DFCD). Daarvoor loopt momenteel een tenderprocedure: in mei wordt bekend welke partij dat fonds mag gaan uitvoeren. Het nieuwe klimaatfonds werd al in het regeerakkoord van het huidige kabinet aangekondigd. Het krijgt een jaarlijks budget van 40 miljoen euro, in de periode 2019-2022. In de aanloop naar het DFCD stelde het kabinet in 2018 ook al 40 miljoen euro beschikbaar, door een extra storting in het Access to Energy Fund. Het nieuwe DFCD gaat investeringen bevorderen in zowel aanpassing aan klimaatverandering (minimaal twee derde van de projecten moet daarop gericht zijn) alsook het tegengaan ervan. Voorbeelden zijn het gebruik van droogtebestendige gewassen en de aanleg van windparken. Ook waterbeheer wordt een speerpunt. Het DFCD zal, zoals gebruikelijk bij dit soort ontwikkelingsfondsen, alleen investeren in activiteiten die de markt niet oppakt. Tegelijk is het wel de bedoeling dat Nederlandse ondernemingen en kennisinstellingen een belangrijke rol in de uitvoering gaan spelen. “Hun deskundigheid staat internationaal hoog aangeschreven en kan zowel de betrokken landen vooruit helpen als profijtelijke nieuwe markten aanboren”, aldus het ministerie. Een woordvoerder laat weten dat er uit die hoek al veel belangstelling is. Op een informatiebijeen-

komst kwamen meer dan honderd geïnteresseerden af. Van de nog aan te trekken fondsbeheerder wordt expliciet verwacht dat deze projecten met deelname van de private sector zal stimuleren, bijvoorbeeld door garanties te stellen.

Floor van Oppen wijst de belastingbetalende burger die zich zorgen maakt over de alsmaar oplopende klimaatkosten ook graag op het succesvolle revolverende karakter van de fondsen. “Bij het Building Prospects fonds zitten we op een percentage van 96 procent van de investeringen die in de vorm van aflossingen op de leningen en dividenduitkeringen weer terugvloeien in het fonds. Access to Energy zit zelfs ruim boven de 100 procent. Dit is geld dat voortdurend opnieuw kan worden ingezet. Dat maakt de fondsen tot heel waardevolle instrumenten.” ■

Websites

- + [Over het Infrastructure Development Fund / Building Prospects](#)
- + [Over het Access to Energy Fund](#)
- + [Over Climate Investor One \(CIO\)](#)
- + [Over het Dutch Fund for Climate and Development](#)

-
- + TEKST HANS VAN DE VEEN
 - + FOTOGRAFIE FMO, DEPOSITPHOTOS EN ANDEREN
 - + ART DIRECTION BUREAU BOUDEWIJN BOER EN STUDIO 10
 - + UITGEVERIJ ATTICUS BV
 - + WWW.P-PLUS.NL